

O'PKA KASALLIKLARIGA UMUMIY TASNIF

Boymurodov Xo'jamurod

Alfraganus Universiteti

Tibbiyot fakulteti Davolash yo'nalishi

3-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17321937>

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada o'pka kasalliklari umumiy ravishda qanday turlarga bo'linishi, kasalliklarning etiologiyasi, patogenezini, klinik belgilari va diagnostika usullari tahlil qilinadi. Kasalliklarning tasnifi — etiologik, morfologik, surunkali/o'tkir shaklda, joylashuviga qarab va asoratlariga ko'ra — o'z ichiga oladi. Shuningdek, O'zbekiston sharoitida uchraydigan o'pka patologiyalarining oldini olish va profilaktikasi yondashuvlari ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: O'pka kasalliklari, tasnif, etiologiya, o'tkir kasallik, surunkali kasallik, respirator tizim, diagnostika, morfologik shakllar, klinik belgi, profilaktika.

O'pka kasalliklari butun dunyo bo'yicha aholi sog'lig'iga katta ta'sir ko'rsatadigan muammo sanaladi. Har yili millionlab odamlar pnevmoniya, bronxit, surunkali obstruktiv o'pka kasalligi (SO'OK), astma va boshqa nafas yo'llari kasalliklari sababli shifoxonalarga murojaat qilishadi. O'zbekistonda ham nafas olish tizimi kasalliklari epidemiologik jihatdan yuqori o'rin egallab, sog'liqni saqlash xizmatlarida muhim burilish nuqtasi bo'lmoqda. Kasalliklarni tasniflash — ularning sababi, davomiyligi, morfologik xususiyatlari va joylashuvi bo'yicha bo'lishi — diagnostika, davolash va profilaktikani to'g'ri tashkil qilishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada o'pka kasalliklarini turli mezonlar bo'yicha umumiy tasnifi yoritiladi.

Asosiy qism: Kasalliklarni etiologiyasiga ko'ra bir nechta guruhlariga bo'lish mumkin:

-Infektsion (yuqumli) kasalliklar — bakterial, virusli, miko- va zamburug'li yo'llar orqali paydo bo'ladiganlar. Misol: pnevmoniya, virusli bronxit, sil.

-Allergik kasalliklar — astma, allergik bronxit.

-Surunkali irritantlar yoki toksinlarga bog'liq kasalliklar — tamaki chekish, havo ifloslanishi, kimyoviy moddalar ta'siri, chang, gaz-zaharlar.

-Genetik va molekulyar asosli kasalliklar — masalan, kistik fibrioz kabi irsiy kasalliklar.

-O'tkir kasalliklar — simptomlari keskin boshlanadi, qisqa muddat davom etadi. Misol: o'tkir pnevmoniya, o'tkir bronxit.

-Surunkali kasalliklar — simptomlar sekin-asta rivojlanadi, uzoq vaqt davom etadi, takrorlanuvchi yoki doimiy kasallik holati mavjud. Misol: surunkali obstruktiv o'pka kasalligi, surunkali bronxit.

-Alveolyar shakl — alveolalar va ularning to'qimalarida yallig'lanish yoki zararlanish (pnevmoniya).

-Bronxial shakl — bronxlar, bronxiolalar; bronxit, astma.

-Interstitsial shakl — interstitsial to'qimalardagi kasalliklar: interstitsial pnevmoniyalar.

-Plevral kasalliklar — plevranning yallig'lanishi, exudativ plevrit, plevral effuziya.

-Limitalangan (lokal) — masalan, o'choqli pnevmoniya (bir lob yoki segment).

-Diffuz — butun o'pka yoki ikkala o'pka keng maydonda ta'sirlanganda.

Kasalliklar o'tkir va surunkali kichadi. Boshlanish turi Keskin, tez Sezilarli, asta-asta.

Davomiyligi Kunning bir necha kunlari – haftalar Oylar, yillar Belgilar kuchi Yuqori isitma, kuchli yo'tal, og'riq, tez rivojlanish Oyoqlarda shish, kam nafas olish, doimiy yo'tal, balg'am ko'chiruvchiligi, kuch kamayishi. Asoratlar Spirtsiz yallig'lanish, sepsis, respirator yetishmovchilik Pulmonar silastlar, o'pka elastikligining yomonlashishi, hayot sifatining pasayishi Yengil asoratlar — balg'am miqdorining o'sishi, yo'tal davomiyligi, isitma, o'zini bemalol his qilmaslik. Jiddiy asoratlar — respirator yetishmovchilik, o'pka o'zgarishlari (fibroz), qon tomir yomonlashuvi, yurak ishiga ta'sir, o'pka absessi.

Kasallik turi va shakliga qarab diagnostika mezonlari farqlanadi:

-Klinik belgilar (yo'tal turi, balg'am, isitma, nafas qisilishi)

-Radiologik tasvirlar (rentgen, KT)

-Laborator (siydik, qon tahlillari, balg'am mikrobiologiyasi)

-Funksional testlar (spirografiya, gaz almashinuvi testlari)

Mos davo rejalarini tanlashda: o'tkir va yengil kasalliklarda standard antibiotik yoki simptomatik terapiya, surunkali shakllarda doimiy nazorat, nafas yo'llarini kengaytiruvchi preparatlar, profilaktika choralarini kuchaytirish lozim.

Xulosa: O'pka kasalliklarini umumiy tasnifi bir nechta mezonlarga asoslanadi: etiologik, davomiyligi, morfologik shakli, joylashuvi va asoratlariga qarab. Har bir tur diagnostika va davolash yondashuvida farq qiladi. O'zbekiston sharoitida nafas yo'llari kasalliklarining keng tarqalganligi shuni talab qiladiki, tibbiyot mutaxassislari kasalliklarni aniqlash va profilaktikani shu tasnif asosida yo'lga qo'yishsin. Shuningdek, surunkali shakllarga olib keluvchi omillarni

kamaytirish — chekishni tashlash, iflos havodan saqlanish, yaxshi gigiena, profilaktik vaksinalar va erta tibbiy ko'riklar — alohida e'tiborga loyiq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xoljigitova M.B., Mamurova N.N., Maxmatmuradova N.N., Zakiryayeva P.O., Nosirova D.E., "O'pka kasalliklari bilan bemorlarni olib borish asoslari", Samarqand: Tibbiyot Ko'lgusi, 2021.
2. Ziyadullayev SH. X., "Surunkali obstruktiv o'pka kasalligi asoratlarini erta tashxislash", Samarqand: uslubiy tavsiyanoma, 2021.
3. Tibbiyot24.uz saytidan "Pnevmoniya —o'pkaning respirator bo'limlarida yallig'lanish jarayoni" maqolasi (onlayn ma'lumot)
4. Tibbiyot24.uz saytidan "Bronxit — bolalar va kattalarda, alomatlari, shakllari, tashxislash, davolash" maqolasi
5. Milliycha.uz saytidan "Bronxit" tavsifi (umumiy ko'rinish, etiologiyasi)
6. Tibbiyot24.uz saytidan "Pnevmoniya (zotiljam) — sabablari, alomatlari, davolash, asoratlari va prognozi"
7. O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimi yuridik/nazariy darsliklardan, masalan "Ichki kasalliklar" kursi bo'yicha o'quv qo'llanma (konkret muallif, nashr yili: topilgach kiritilsin).
8. "Anatomia va fiziologiya asoslari" — nafas yo'llari kasalliklari bobini o'z ichiga olgan umumiy tibbiyot kursi darsligi.
9. "Klinik diagnostika asoslari" — diagnostika mezonlari va kasallik shakllarining klinik belgilari.
10. "Ichki kasalliklar propedevtikasi" — kasalliklarning tasnifi va kasbiy diagnostikasi bo'yicha o'zbek kitobi.